

Rodna Gruda

Slovenski gasilski muzej dr. Branka Božiča – poklon gasilstvu

Slovenian Fire-Fighters' Museum of Branko Božič – A Tribute to Firefighting

Objavljeno dne/Published on: 06.02.2015

Avtor članka/Article Author: Edita Žugelj; foto: arhiv muzeja

Slovenski gasilski muzej dr. Branka Božiča so ustanovili 16. avgusta 1969, ob 100. obletnici organiziranega gasilstva na naših tleh. Muzej ima svoje prostore v Metliki, kjer je bilo leta 1869 ustanovljeno prvo prostovoljno gasilsko društvo na Slovenskem (takrat imenovano Požarna bramba), v njem pa je prikazana bogata, več kot 145-letna zgodovina organiziranega gasilstva pri nas. Ob zapisu o Slovenskem gasilskem muzeju (SGM), ki je nastal s prijazno pomočjo njegove kustosinje Petre Planinc, in vsem, kar je v njem predstavljeno, pa moramo pred predmeti omeniti ljudi - prostovoljne gasilce, ki tudi v današnjih časih velikih izzivov pri Slovencih uživajo najvišjo stopnjo zaupanja.

The Slovenian Fire-Fighters' Museum of Branko Božič was founded on 16 August 1969, on the 100th anniversary of organized firefighting on our soil. The museum premises are located in Metlika, where the first Slovenian volunteer firefighting association Požarba bramba (Fire defense) was founded in 1869. The museum displays a rich 145-year old history of organized firefighting in Slovenia. Accompanying this text about the Slovenian Fire-Fighters' Museum which came to be with the help of the museum's kind curator Petra Planinc, we would like to express our gratitude to the people responsible for this piece of history: the volunteer firefighters who – even today – enjoy the highest rank of our nation's trust.

Lani, ko so našo državo prizadeli žled in poplave, so gasilci neumorno, skoraj brez počitka in spanja, sodelovali pri reševanju ljudi in njihovega imetja ter odpravljanju posledic uničujočih naravnih ujm. Samo temu so namenili več kot 400.000 delovnih ur. Za to požrtovalno delo je Gasilska zveza Slovenije, ki združuje 1.347 društev z več kot 158.000 člani, prejela kar nekaj priznanj. Kot je ob tem dejal njen predsednik Jošt Jakša, je biti gasilec tudi način življenja, saj mladim ponujajo vrednote, jih učijo tovarištva, solidarnosti – vse to pa ljudje v današnji potrošniško naravnani družbi zelo pogrešamo.

Gasilska organizacija je ena od glavnih sil v sistemu zaščite in reševanja, je samostojna, nepridobitna, humanitarna in nepolitična organizacija ter najvišja oblika povezovanja prostovoljnih gasilskih društev in njihovih zvez. Deluje na podlagi zakona o društvih in zakona o gasilstvu.

Zgodovina gasilstva

Kot je povedala kustosinja SGM Petra Planinc, dejavnost gasilstva in gašenja požarov poznamo vse od trenutka, ko je človek spoznal dobro in slabo stran ognja. Bolj »uradno« se je začela v 2. tisočletju pr.n.št., ko so odredbo o načinu gašenja požarov zapisali na papirus. Stari Grki so že poznali delo nočnih stražarjev, ki so izklicevali ure ter varovali in obveščali ljudi, če je prišlo do požara, k boju in »brambi« proti ognju. Najbolje so gasilsko službo uredili stari Rimljani - tako z »gasilci« kot z gasilsko tehniko, ki so jo izpopolnjevali in nadgrajevali. S propadom Rimskega imperija je odšla v pozabo tudi tovrstna organiziranost. V srednjem veku so se z ognjem borili na podlagi uredb požarnih redov (prvi tovrstni red so leta 1278 uvedli na Dunaju), imeli so tudi nočne stražarje. Organizirana dejavnost se je začela leta 1841 v Nemčiji, ko so ustanovili prvo požarno brambo.

Na območju današnje Slovenije se je požarno-varstvena služba začela 1676. z uvedbo požarnega reda za Ljubljano. S požarnimi redi, ki so jih urejale takratne deželne vlade, so določali izvajanje požarno-varstvene službe, ki so bile po požarnih redih nujne. Vodje služb so bili takratni župani oziroma občinske uprave, požarno službo pa so opravljali odrejeni stanovi (dimnikarji, kovači, peki ...), ki so morali ob izbruhu požara s takrat razpoložljivim orodjem oditi na požarišče in izvajati gasilsko akcijo. Za varnost pred požari v nočnem času so skrbeli nočni stražarji. Nočni stražar je tudi zaščitni znak, logotip Slovenskega gasilskega muzeja, še pove kustosinja Planinčeva.

Na podeželju je taka praksa obstajala kar nekaj časa, v mestih pa so požarni red dopolnjevali, spreminjali ter občinam dajali vse bolj zahtevne naloge. Tako je hotel leta 1863 takratni ljubljanski župan Miha Ambrož požarno-varstveno službo in njene naloge predati telovadnemu društvu Južni sokol oziroma nemškemu Turnvereinu. Južni sokol je nalogo sprejel, vendar se to ni obneslo, saj je imelo telovadno društvo drugačno poslanstvo, kot naj bi ga imelo gasilsko. Počasi in postopoma pa se je začelo razmišljati v pravo smer in tako so leta 1869 ustanovili Požarno brambo v Metliki, 1870. pa na Ptuj, v Laškem in Ljubljani. Prvo industrijsko gasilsko društvo so leta 1873 ustanovili v tekstilni tovarni Prebold, leto kasneje pa v Tobačni tovarni v Ljubljani.

Slovenščino je kot poveljevalni jezik v gasilskih društvih uvedel Ignacij Merhar, ustanovitelj društva v Dolenji vasi pri Ribnici.

Muzej

Da je Slovenski gasilski muzej doma v Metliki, se imamo zahvaliti metliškemu graščaku, dr. Josipu Savinšku, ki je 18. septembra 1869 na dvorišču svoje graščine zbral 27 mladih Metličanov in ustanovil Požarno brambo, prvo gasilsko društvo na Slovenskem. Ustanoviteljica muzeja je Gasilska zveza Slovenije.

V Gasilski zvezi Slovenije (GZS) so že v 60. letih prejšnjega stoletja začeli razmišljati o ohranjanju gasilske dediščine ter začeli akcijo zbiranja stare gasilske opreme in dokumentacije. Takratni član predsedstva GZS, dr. Branko Božič, sicer profesor zgodovine, je raziskoval in zbiral gasilsko dediščino, pomagali pa so mu tudi člani gasilskih društev, ki so po kletih in podstrešjih gasilskih domov zbirali danes v muzeju razstavljene eksponate. Kot pove kustosinja Petra Planinc, je Slovenski gasilski muzej ob pomoči takratnega direktorja Belokranjskega muzeja v Metliki, prof. Jožeta Dularja, pričel s svojim delom. Sprva so bile zbirke na ogled v pritličju metliškega gradu, 1984. pa so slovenski gasilci z lastnimi prispevki v bližini postavili razstavni paviljon, kjer danes hranijo večjo gasilsko tehniko (stare gasilske brizgalne), čez desetletje pa so zbirke iz pritličja gradu preselili v današnjo osrednjo stavbo v neposredni bližini, kjer je včasih deloval metliški kino. Leta 2003 so Slovenski gasilski muzej poimenovali po dr. Branku Božiču, dolgoletnem predsedniku GZS ter soustanovitelju in pobudniku ustanovitve. Muzej deluje v okviru GZS in (za zdaj še) ni vpisan v razvid muzejev pri Ministrstvu RS za kulturo.

V muzeju hranijo stare gasilske predmete in orodje: čelade, uniforme, značke in odlikovanja, staro gasilsko armaturo, kot so ročniki, dvojaki, sesalni koši, večjo gasilsko tehniko ter dokumentacijsko in knjižno gradivo (v muzejski knjižnici je več kot 15.000 knjižnih enot, med katerimi so najdragocenejše vse številke revije Gasilec, ki je izhajala od leta 1897 naprej). Ponosni so na vse razstavne eksponate, saj je bilo med II. svetovno vojno, ko so gasilska društva v glavnem razpustili, veliko gasilskih domov požganih, s tem pa se je izgubila vsakršna sled za marsikaterim predmetom, ki bi danes pomenil neprecenljivo bogastvo. Še posebej je vredna ogleda gasilska brizgalna iz l. 1836, ki je bila v uporabi še pred uradno ustanovljenimi požarnimi brambami. Prav tako so izredno ponosni na najstarejši muzejski eksponat - enega od prvih požarnih redov, oziroma »*Postavo zavola ognja u mejstih inu tergih na Kranjskem*«, ki je napisana v stari slovenščini ter nemški gotici in je iz leta 1795. Večino predmetov v muzeju so tako v preteklosti kot tudi danes prejeli z donacijami.

Program in načrti SGM

Najpogostejši obiskovalci muzeja so odrasli, predvsem gasilci, veliko je tudi šolske mladine ter upokojencev. Letno muzej obišče okoli 3.000 ljudi. Pred kriznim časom pa je bil obisk znatno boljši - tudi do 10.000 obiskovalcev na leto. Napovedanim skupinam nudijo voden ogled, med katerim jim predstavijo gasilstvo ter delo gasilcev v preteklosti, za otroke oziroma šolsko mladino pa imajo na voljo tudi poučen ogled s pomočjo učnih listov. Za mlade organizirajo in pripravljajo tudi pedagoške delavnice.

Po besedah kustosinje so med nalogami v prihodnosti na prvem mestu ureditev statusa muzeja, prenovitev stavbe ter vsebinska nadgraditev zbirk. Želja in idej imajo ogromno, žal pa so vse pogojene s finančnimi sredstvi.

